

Dosledno Rezoluciji Narodne skupštine Republike Srbije o Kosovu i Metohiji od 26. marta 2004. godine, Deklaraciji Narodne skupštine Republike Srbije o Kosovu i Metohiji od 27. avgusta 2003. godine, Deklaraciji Narodne skupštine Republike Srbije o stanju na Kosovu i Metohiji, obavezama međunarodne zajednice i Vlade Republike Srbije od 31. maja 2001. godine i Rezoluciji Narodne skupštine Republike Srbije o stanju na Kosovu i Metohiji i položaju srpskog naroda i pripadnika drugih nealbanskih zajednica od 4. maja 2001. godine,

Dosledno obavezi Republike Srbije da kao država članica državne zajednice Srbija i Crna Gora daje puni doprinos doslednom sprovođenju Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija od 10. juna 1999. godine, Vojno-tehničkog sporazuma o Kosovu i Metohiji od 9. juna 1999. godine i Zajedničkog dokumenta o saradnji SR Jugoslavije i UNMIK-a od 5. novembra 2001. godine,

Polazeći od toga da je Kosovo i Metohija neotuđivi deo Srbije i državne zajednice Srbija i Crna Gora,

na osnovu člana 73. tačka 2. Ustava Republike Srbije i člana 130. Poslovnika Narodne skupštine Republike Srbije ("Službeni glasnik RS", br. 32/02 - prečišćeni tekst, 57/03, 12/04 i 29/04),

Narodna skupština Republike Srbije, na Desetoj sednici Prvog redovnog zasedanja u 2004. godini, održanoj 29. aprila 2004. godine, donela je

O D L U K U

O UTVRĐIVANJU PLANA ZA POLITIČKO REŠENJE SADAŠNJE SITUACIJE NA KOSOVU I METOHIJI

1. Ovom odlukom utvrđuje se Plan za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji.

Plan za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji odštampan je uz ovu odluku i čini njen sastavni deo.

2. Obavezuje se Vlada Republike Srbije da u vođenju politike Republike Srbije i u vršenju drugih Ustavom i zakonom utvrđenih nadležnosti, u odnosu na Kosovo i Metohiju - polazi od Plana za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji.

Obavezuju se i drugi državni organi u Republici Srbiji da u vršenju svojih Ustavom i zakonom utvrđenih nadležnosti, u odnosu na Kosovo i Metohiju - polaze od Plana za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji.

Obavezuju se nadležni državni organi u Republici Srbiji da, u saradnji s nadležnim organima državne zajednice Srbija i Crna Gora i nadležnim organima Republike Crne Gore, pri spoljnopolitičkim aktivnostima vezanim za sadašnju situaciju na Kosovu i Metohiji - polaze od Plana za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji.

3. Plan za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji predstavlja okvir za eventualne razgovore o teritorijalnoj autonomiji na Kosovu i Metohiji sa predstavnicima međunarodne zajednice na Kosovu i Metohiji i izvan njega.

4. Obavezuje se Vlada Republike Srbije da o sprovođenju ove odluke obaveštava Narodnu skupštinu Republike Srbije.

5. Ova odluka stupa na snagu narednog od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".

RS broj 33

U Beogradu, 29. aprila 2004. godine

NARODNA SKUPŠTINA REPUBLIKE SRBIJE

Predsednik

Predrag Marković

PLAN ZA POLITIČKO REŠENJE SADAŠNJE SITUACIJE NA KOSOVU I METOHIJI

I. UVOD

Osnovni politički i pravni dokumenti savremene civilizacije potvrđuju i učvršćuju univerzalne vrednosti urođenog dostojanstva, jednakih i neotuđivih prava svih ljudi, koja su osnov slobode, pravde i mira u svetu. Ti dokumenti, kao što su: Povelja Ujedinjenih nacija, Opšta deklaracija o pravima čoveka, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, utvrđuju da je zaštita ljudskog života, slobode i bezbednosti osnovna obaveza svake javne vlasti, kako državne vlasti, tako i međudržavnih vlasti - međunarodnih organizacija i njihovih bezbednosnih i pravnih mehanizama.

To mora biti još izraženije kada je mandat za garantovanje i efektivnu zaštitu tih vrednosti dodeljen Ujedinjenim nacijama, kao što je slučaj sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i prisustvom Ujedinjenih nacija u Pokrajini Kosovo i Metohija posle rata 1999. godine. Ujedinjene nacije stvorene su sa željom da "potvrde veru u osnovna prava čoveka, u dostojanstvo i vrednost ljudske ličnosti". Međutim, navedene civilizacijske vrednosti se uopšte ne ostvaruju, ili je njihovo ostvarenje suštinski otežano, još od početka mandata Ujedinjenih nacija na Kosovu i Metohiji. Među mnogim istorijski nasleđenim, ali i skorašnjim, razlozima ovakvog stanja istaknuto mesto ovde ima velika etnička distanca koja se često pretvara u etničku mržnju i isključivost. Ta mržnja se danas posebno izražava u potpunoj netrpeljivosti etničkih Albanaca, koji čine većinu stanovnika Pokrajine, prema Srbima, kojih danas ima jedva nešto više od trećine u odnosu na broj koji je u Pokrajini živeo pre njenog stavljanja pod mandat Ujedinjenih nacija juna 1999. godine.

Srbija ne želi da umani napore međunarodne vojne i civilne misije na Kosovu i Metohiji usmerene ka smirivanju međuetničkih sukoba, ali usled navedenog razloga osnovni mandat Ujedinjenih nacija predviđen Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 nije objektivno mogao biti ostvaren. Taj mandat je zahtevao: *"uspostavljanje i nadgledanje razvoja privremenih demokratskih institucija samouprave kako bi se obezbedili uslovi za miran i normalan život svih stanovnika Kosova... osiguranje bezbednog i slobodnog povratka svih izbeglica i raseljenih lica njihovim domovima... i zaštitu i unapređenje ljudskih prava."*

Neuspeh mandata Ujedinjenih nacija da zaštiti živote, slobodu, bezbednost, imovinu, prosperitet, verske objekte i kulturnu baštinu srpske zajednice bio je očigledan u događajima od 17-19. marta ove godine koji su imali oblike pogroma i etničkog čišćenja sprovedenog nad Srbima. Smatramo da neuspeh nije posledica nedostaka dobre volje i savesnosti velikog dela pripadnika Ujedinjenih nacija u sprovođenju njihove misije. U pitanju je objektivna nemogućnost da par desetina hiljada vojnika zemalja NATO pakta i drugih država fizički efikasno zaštite stotinak hiljada Srba, njihovu imovinu i crkve, u situaciji u kojoj oni žive na srazmerno velikoj i razuđenoj teritoriji Pokrajine.

Nacionalistička isključivost velikog dela većinske zajednice je toliko snažna da bukvalno ugrožava fizičko opstajanje Srba na teritoriji na kojoj oni, u neprekidnom kontinuitetu, žive više od deset vekova. Na to Ujedinjene nacije i međunarodna zajednica nisu računale kada su odlučile da prihvate misiju očuvanja mira i zaštite ljudskih prava na Kosovu i Metohiji. Zato je neophodna promena institucionalnog okvira i politike obezbeđenja uslova za miran i normalan život za sve Srbe i druge stanovnike Kosova nealbanske nacionalnosti, kao i osiguranja njihovog bezbednog i neometanog povratka na teritoriju Pokrajine sa koje su nasilno proterani. Isto tako neophodna je efikasna zaštita i unapređenje ljudskih prava u skladu sa evropskim normama i standardima, s obzirom da su Pokrajina,

državna zajednica Srbija i Crna Gora, kao uostalom i ceo region, prirodan deo evropske civilizacije.

Predložena promena treba da uvede principe, okvire i institucije teritorijalne autonomije za srpsku i ostale nealbanske zajednice. Promena neće ugrožavati teritorijalnu celokupnost Pokrajine, niti zakonita prava albanske etničke zajednice. Princip "autonomije unutar autonomije" ne predstavlja odustajanje od principa izgradnje multietničkog i multikulturnog društva u Pokrajini, već je, naprotiv, jedini način ostvarenja tih principa. Kosovo i Metohija i Srbija zauzimaju centralno mesto na Balkanu, koji je kao multietnički i multikulturni prepoznatljiv i istorijski jedino moguć. Teritorijalna autonomija stvorila bi uslove da teško ranjeno društvo na Kosovu i Metohiji vremenom dospe u situaciju u kojoj je etničko, religijsko i kulturno pomirenje i međusobno poverenje realno i moguće.

Međunarodna zajednica je godinama pokušavala da ubedi Srbiju da autonomija Kosova i Metohije zahteva posebne i netipične elemente. Isto tako, ona danas mora priznati da autonomija Srba u Pokrajini, zbog objektivnih razloga i njihovog održanja i opstanka, zahteva to isto. Istovremeno, ona predstavlja oblik decentralizacije obavljanja javnih poslova i razvijanje principa po kome se javne potrebe stanovništva zadovoljavaju od strane njima najbližih organa. To su principi lokalne demokratije i samoadministriranja, koje podržavaju i podstiču Savet Evrope i Evropska unija.

Plan za političko rešenje sadašnje situacije na Kosovu i Metohiji, koji se izlaže u ovom dokumentu, polazi od postojećeg stanja da je Kosovo i Metohija deo Republike Srbije pod civilnom i vojnom upravom Ujedinjenih nacija. Dokument pruža plan institucionalnih garancija za položaj srpske zajednice u Pokrajini. Dokument ne ulazi u pitanje statusa Kosova i Metohije, koji je utvrđen u Rezoluciji 1244 Saveta bezbednosti UN.

II. TERITORIJALNA AUTONOMIJA

2.1. Dosadašnja teritorijalna organizacija Pokrajine pokazala je neuspeh političke i administrativne organizacije jednog multietničkog, ali i duboko podeljenog društva. Ona počiva na pogrešnoj pretpostavci da je ostvarivanje pokrajinske autonomije u ustavnom poretku iz 1974. godine predstavljalo racionalno i pravedno rešenje etničkih odnosa dve dominantne zajednice - albanske i srpske. Niti su Albanci takvim stanjem bili zadovoljni - dokaz je široka pobuna u proleće 1981. godine, niti je za Srbe stanje na Kosovu i Metohiji bilo prihvatljivo, jer im prava nisu bila zaštićena, a najveći procenat srpskog stanovništva iselio se upravo u tom periodu (ne računajući period od 1999. godine).

Glavno etničko čišćenje Srba izvršeno je pre pogroma od 17. marta ove godine, njihovim brutalnim proterivanjem posle juna 1999. Srpsko i ostalo nealbansko stanovništvo svedeno je na beznačajne i rasute enklave u kojima ono polako, ali sigurno nestaje. Po toj "realnosti" nezavisnost Pokrajine postaje "logično rešenje", pri čemu se ne vodi računa o tome da to izaziva nesagledivu destabilizaciju celog regiona mogućom promenom granica Srbije i državne zajednice Srbija i Crna Gora.

Narodna skupština Republike Srbije smatra jedino realnim, razumnim, ali i pravednim stvarno i delotvorno razvijanje preduslova za multietičnost na Kosovu i Metohiji. Uslov za to je otklanjanje svih mogućnosti za ponavljanje pogroma i nasilja prema Srbima, kao i podjednako važno suštinsko omogućavanje svim interno raseljenim licima, da se u Pokrajinu vrate. Neprihvatljivo je odlaganje povratka prognanih usled nedostatka bezbednosti i slobode kretanja. Bezbednost ljudi, zaštita njihovog života i imovine, uslovljena je životom i opstankom u "svojoj" etničkoj zajednici, danas na Kosovu i Metohiji. To zahteva primerenu teritorijalnu organizaciju Pokrajine koja omogućava teritorijalnu autonomiju srpske, ali i drugih zajednica koje za to izraze želju (Romske, Goranske, Bošnjačke - Muslimanske itd). Teritorijalna autonomija ne predstavlja podelu Pokrajine, niti je surogat za nju. Ona ne

vodi promeni granica zbog stvaranja monoetničkih entiteta, jer upravo se to želi preduprediti stvaranjem održivih uslova za opstanak i povratak Srba i drugih nealbana da bi multietničnost, kao savremena civilizacijska vrednost, bila prvo obnovljena, a u budućnosti razvijana.

2.2. Područja buduće autonomije činile bi opštine, delovi opština i naselja, u kojima su Srbi pre izгона 1999. godine bili većina stanovništva. Te teritorije bi obuhvatale i poljoprivredno zemljište i ostale površine koje su bile u vlasništvu Srba pre rata 1999. godine. S obzirom da je većina prognanih Srba živela u gradskim centrima u kojima ih danas nema ili se njihov broj svodi na stotine (Priština, Peć, Gnjilane, Prizren, Uroševac, Istok, Lipljan, južni deo Kosovske Mitrovice itd), kao i da njihov povratak u te gradove u dogledno vreme nije moguć, neophodna je **pravedna nadoknada** (*compesatio iustum*).

To bi značilo da Srbi imaju pravo na delove teritorije koja prirodno povezuje srpska većinska naselja, u kojima oni nisu prethodno bili u većini, ali na kojima se vraća stanovništvo prognano prilikom etničkog čišćenja. To je preduslov da buduća područja teritorijalne autonomije imaju karakteristike Regiona; da svojim geografskim i prirodnim karakteristikama, privrednim i poljoprivrednim resursima, postojećom i potencijalnom saobraćajnom, energetskom, komunalnom i drugom infrastrukturuom, kao i drugim neophodnim elementima, predstavljaju zaokružene teritorijalne celine u kojima je moguć i život i održivi razvoj neophodan za repatrijaciju izbeglica.

Ta područja ne bi u prvom trenutku predstavljala urbane centre, ali bi imala objektivne mogućnosti da se u takve razviju. Područja sa urbanim centrima pružila bi sve elemente administrativnog, bezbednosnog, obrazovnog, zdravstvenog, kulturnog, sportskog i zabavnog sadržaja, primerenog broju i potrebama stanovništva. To zahteva civilizovani, prosperitetni i demokratski organizovan život i ako on ne bi mogao da se ostvari, unapred bi bila osuđena na propast ideja multietničkog i multikulturnog društva u kome jedne etničke i (ili) kulturne zajednice ne prosperiraju nauštrb druge.

Teritorijalna povezanost autonomnih područja nije nužan uslov njihovog postojanja i razvoja, ali jeste poželjan. Suštinsko pitanje bezbednosti života i imovine, kao i slobode kretanja u tako povezanim područjima se lakše i potpunije ostvaruje. Iz istog razloga bi, prilikom određivanja teritorijalnih celina, trebalo uzeti u obzir one koje se oslanjaju na ostatak centralne Srbije, jer bi one bile bezbednije od područja koja se nalaze u dubini Kosova i Metohije. Komunikacija sa svojim sunarodnicima, a time i opstanak, na taj način je neuporedivo olakšan.

Teritorijalnu autonomiju Srba na Kosovu i Metohiji činilo bi pet teritorijalnih celina - Oblasti, i to: Centralno-kosovska, Severno-kosovska, Kosovsko-pomoravska, Šarplaninska i Metohijska Oblast. Najvažniji verski objekti i spomenici, kao i kulturno-istorijski spomenici srpskog naroda koji bi prostorno mogli da se nađu ili povežu sa predloženim oblastima, predstavljali bi njihov deo. Oni koji to ne bi mogli, zahtevali bi odgovarajuće garancije države Srbije, međunarodne garancije i efektivnu fizičku zaštitu. Pomenute Oblasti bi sačinjavale Region koji bi bio politički i pravni nosilac teritorijalne autonomije u okviru Kosova i Metohije.

III. OBELEŽJA AUTONOMIJE SRPSKE AUTONOMNE ZAJEDNICE NA KOSOVU I METOHIJI

Ovaj Plan predviđa dvostruku zaštitu srpske zajednice na Kosovu i Metohiji: putem teritorijalne autonomije (osnivanjem Regiona), kojom bi se štitio najveći deo Srba, i putem kulturne i personalne autonomije, kojom bi se štitila prava Srba koji žive van područja teritorijalne autonomije (Regiona). Oba vida zaštite, uzeta zajedno, čine pojam Srpske autonomne zajednice na Kosovu i Metohiji.

3.1. Uređenje Regiona

Na područjima na kojima Srbi čine kompaktnu populaciju obrazuje se teritorijalna autonomija u obliku Regiona sa jedinstvenim pravima, nadležnostima i institucijama. U oblastima prava i nadležnosti navedenim pod 3.1.2. građani će raspolagati zakonodavnom, izvršnom i sudskom vlašću. U svom delovanju organi vlasti dužni su da slede načela podele i demokratske kontrole vlasti, kao i načela etničke, kulturne i verske tolerancije.

3.1.2. Nadležnosti Regiona

U određivanju obima nadležnosti Regiona koristi se načelo supsidijarnosti. Po tom načelu određuje se krug nadležnosti koje će se u postojećim uslovima bolje i efikasnije obavljati u okviru teritorijalne autonomije, kao i u okviru lokalne samouprave, nego na nivou celine Kosova i Metohije. Reč je o sledećim nadležnostima:

- organizacija Regiona (uređenje organa i izbornog procesa)
- bezbednost (policija) i civilna zaštita
- pravosuđe
- obrazovanje
- zdravstvo
- socijalna politika
- kultura, mediji i sport
- zaštita spomenika kulture
- brak i porodični odnosi, nasleđivanje i starateljstvo
- svojinsko-pravni odnosi na nepokretnostima
- sprovođenje privatizacije na području Regiona
- javni registri
- službena upotreba jezika i pisma
- sankcije za povrede propisa iz oblasti nadležnosti Regiona
- razvojni programi
- lokalna samouprava
- međunarodna regionalna saradnja u oblasti nadležnosti Regiona
- prostorno planiranje
- ekološka zaštita
- infrastruktura od značaja za Region
- utvrđivanje izvora prihoda (budžet i završni račun)
- upravljanje javnom imovinom

- industrija na prostoru Regiona
- prirodna i rudna bogatstva
- poljoprivreda, stočarstvo, šumarstvo, lov i ribolov
- usluge.

U nabrojanim oblastima nadležnost se vrši usklađivanjem sa politikom na Kosovu i Metohiji.

3.1.3. Organi Regiona

Organi teritorijalne autonomije (Regiona) su: Skupština Regiona, Izvršno veće Regiona, organi uprave i sudovi (osnovni i drugostepeni).

Skupština Regiona je najviši predstavnički i zakonodavni organ teritorijalne autonomije. Bira se na osnovu opšteg i jednakog prava glasa svih građana svih pet Oblasti koje čine Region, tajnim glasanjem. Sastoji se iz jednog doma sa približno proporcionalnim učešćem poslanika iz svake Oblasti. Ima zakonodavna i kontrolna ovlašćenja.

Izvršno veće Regiona je nosilac izvršne vlasti. Zajedno sa organima uprave ono sprovodi propise Skupštine Regiona, utvrđuje i vodi politiku u oblasti nadležnosti Regiona. Izvršno veće Regiona je, takođe, zaduženo da sprovodi propise Skupštine Kosova i Metohije u Oblastima koje čine Region.

Izbor Skupštine Regiona, Izvršnog veća Regiona, organa uprave i drugih organa i tela i način njihovog rada uređuje se propisima koje donosi Skupština Regiona.

Sudstvo. Region ima, pored zakonodavne i izvršne vlasti, i sudsku vlast koja deluje u Oblastima koje čine Region. Sudska vlast treba da na nezavisan, nepristrasan i pravedan način primenjuje opšte pravne norme na pojedinačne sporne situacije u kojima se građani, pravna lica ili organi javne vlasti spore o pravu. Kako je u etnički duboko podeljenim sredinama primena prava i utvrđivanje činjenica relevantnih za njegovu primenu podložna etničkoj pristrasnosti, to je na Kosovu i Metohiji ostvarivanje sudske funkcije dovedeno u pitanje. Zato je neophodno da se sudska funkcija, osim konačnog odlučivanja o zakonitosti, vrši u Regionu.

Prvostepeni sudovi opšte nadležnosti organizuju se za teritoriju jedne ili više opština unutar Regiona. Region bi imao i jedan **Regionalni sud** koji bi bio **drugostepeni sud opšte nadležnosti** za prvostepene opštinske sudove. Regionalni sud bi istovremeno imao i nadležnosti trgovinskog i upravnog sudstva za područje Regiona.

Funkciju najvišeg suda u okviru nadležnosti Pokrajine, van ustavno-sudske kontrole i zaštite ustavom i međunarodnim konvencijama zajemčenih ljudskih prava i građanskih sloboda, imao bi Vrhovni sud Kosova i Metohije.

Posebno veće Vrhovnog suda za pitanja Ustavnog okvira, obrazovalo bi veće koje se sastoji od troje sudija: jednog sudije Vrhovnog suda koji je etnički Srbin, jednog sudije Vrhovnog suda koji je etnički Albanac i trećeg, međunarodnog, sudije koga imenuje Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija. To veće odlučivalo bi u svim postupcima koji se tiču propisa i radnji organa Regiona i organa lokalne samouprave sa teritorije Regiona.

Postoje **opštinski javni tužioci i Regionalni javni tužilac**, koji obavljaju svoje dužnosti u skladu sa zakonom u primeni.

Region bi imao suštinsku funkciju prilikom izbora sudija prvostepenih sudova i Regionalnog suda, kao i opštinskih javnih tužilaca i Regionalnog javnog tužioca.

Sudije i tužioce imenuje Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, na predlog koji utvrdi Skupština Regiona sa liste kandidata koju joj predloži **Savetodavno veće za pravosuđe Regiona**. Skupština Regiona predlaže odgovarajućem Veću srpske zajednice u Skupštini Kosova i Metohije i dve trećine kandidata za sudije Vrhovnog suda Kosova i Metohije iz redova Srba. Skupština Regiona imenuje sudije za prekršaje na teritoriji Regiona.

Privremene institucije samouprave na Kosovu i Metohiji prenele bi na Region funkcije finansiranja sudova i plata i drugih primanja sudija, javnih tužilaca i sudija za prekršaje na teritoriji Regiona.

3.2. Finansijska autonomija Regiona

Na Kosovu i Metohiji gradi se otvorena tržišna privreda i nijedna odredba ovog Plana ne ugrožava i ne sme ugroziti slobodu kretanja ljudi, robe, usluga i kapitala na teritoriji Pokrajine.

Budžet Regiona raspolaže dovoljnim sopstvenim prihodima za finansiranje sopstvenih nadležnosti. Izvori prihoda budžeta su porezi, takse, naknade i druge dažbine, prihodi od imovine, donacije i drugi prihodi. Centralna vlast daje dotaciju Regionu za obavljanje prenetih poslova. Region se može zaduživati radi investicionih ulaganja. O budžetu i završnom računu budžeta odlučuje Skupština Regiona.

Centralnoj vlasti pripadaju prihodi od carina, poreza na dodatu vrednost, akciza i drugih sličnih dažbina. Regionu i opštinama koje ga čine pripadaju prihodi od neposrednih poreza, kao što su porez na dohodak građana i porez na dobit, kao i od poreza na imovinu, administrativnih i komunalnih taksi, naknada za korišćenje javnih dobara i drugih prihoda. U Regionu postoji autonomna Poreska uprava.

Region i opštine koje ga čine vlasnici su imovine koja služi za obavljanje njihovih funkcija.

Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija će u ime Kosova i Metohije zaključiti bilateralne i regionalne ugovore o slobodnoj trgovini sa zemljama regiona.

3.3. Status Srba van teritorije Regiona

Srbi koji žive van teritorije Regiona moraju uživati, pored klasičnih ljudskih prava zajemčenih svim građanima Kosova i Metohije, i posebna kolektivna prava, neophodna zarad očuvanja njihovog identiteta. Ona se ostvaruju ne samo kao prava negativnog statusa, u smislu obaveze Privremenih institucija samouprave da se uzdrže od uplitanja u njihovo slobodno vršenje, ili kao prava aktivnog statusa, omogućavajući Srbima učešće u javnom životu i ravnopravnost pri zapošljavanju u javnim službama - već i kao prava pozitivnog statusa, što podrazumeva dužnost Privremenih institucija samouprave da preduzmu mere kojima se unapređuje položaj srpske zajednice na onim delovima Kosova i Metohije na kojima je ona ugrožena.

Polazeći od ovih pretpostavki, srpskoj nacionalnoj zajednici se moraju obezbediti sledeći pravni instrumenti: sloboda izražavanja nacionalnog identiteta; zabrana diskriminacije; preduzimanje mera za obezbeđenje ravnopravnosti; zabrana nasilne asimilacije; razvijanje duha tolerancije; zabrana izazivanja rasne, nacionalne i verske mržnje; pravo na očuvanje posebnosti (pravo na upotrebu srpskog jezika, izbor i upotreba ličnog imena, službena upotreba jezika i pisma, pravo na negovanje kulture i tradicije, ravnopravnost pri zapošljavanju u javnoj službi, školovanje na srpskom jeziku, upotreba nacionalnih simbola, javno obaveštavanje na srpskom jeziku); pravo na udruživanje; pravo na saradnju sa sunarodnicima u Regionu i van teritorije Kosova i Metohije; zabrana narušavanja prava pripadnika srpske zajednice; sudska zaštita prava pripadnika srpske zajednice; osnivanje nacionalnog saveta srpske zajednice i Ombudsman za prava pripadnika nacionalnih zajednica.

Prava pripadnika srpske nacionalne zajednice preciznije se navode u Aneksu ovog Plana.

3.4. Položaj ostalih nacionalnih zajednica u Regionu

Pripadnici ostalih nacionalnih zajednica koji žive u oblastima koje čine Region raspolažu svim pravima iz Poglavlja 4 (Prava zajednica i njihovih članova) Ustavnog okvira za privremenu samoupravu.

IV. ZAŠTITA I OČUVANJE SPOMENIKA KULTURE

4.1. Spomenici kulture na Kosovu i Metohiji zaslužuju posebnu zaštitu i očuvanje:

Prvo, zato što predstavljaju jedinstvenu kulturnu baštinu čiji su vredni spomenici odavno priznati kao evropska baština.

Drugo, zato što zaštita, konzervacija i prenošenje budućim generacijama kulturne baštine pripada državi "na čijoj se teritoriji nalazi" (čl. 4. Konvencije o zaštiti kulturne i prirodne baštine, 1972. godina).

Treće, zato što su, pored stanovništva i vlasništva zemljišta, treći nesporni kriterijum u utvrđivanju prava i srpske i albanske zajednice na teritorijama Kosova i Metohije.

4.2. Spomenici kulture Srbije predstavljaju jedinstvenu baštinu koja je, još između dva svetska rata, priznata kao neodvojivi deo evropske baštine.

I ovom prilikom potrebno je istaći da ta baština:

- čuva arhitekturu, delom i umetnost, rimske i vizantijske imperije, srednjovekovne srpske države, turske imperije, potom i novije arhitekture Srba i Albanaca, u neprekinutom kontinuitetu vekova - što je jedinstvena pojava
- obeležava vrhunac vizantijske arhitekture i umetnosti svog vremena
- u znatnom delu njenih spomenika predstavlja jedinstvenu integraciju arhitekture pravoslavne Vizantije i katoličke romanike, što je takođe jedinstvena pojava
- čuva spomenike koji svedoče o dva veka (od 1170. do 1371.) razvoja jedne od razvijenih evropskih država.

Ova jedinstvena baština Evrope mora biti sačuvana u svom izvornom obliku i nameni i unapređena predata budućim generacijama. To je imperativ po svim konvencijama o dobrima kulturne baštine.

4.3. Spomenici kulture Srbije sada su pod upravom Privremene misije Ujedinjenih nacija (UNMIK-a), na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244. Međutim, legitimni baštinik i zakoniti čuvar spomenika kulture na Kosovu i Metohiji je država Srbija:

- zato što je zaštitila i čuvala spomenike na osnovu zakona države
- zato što je njihov najvredniji i najveći deo podigla srednjovekovna srpska država
- zato što su, u znatnoj većini, vlasništvo Srpske pravoslavne crkve
- zato što je Srbija većinu ovih spomenika, u ruševinama i u napuštenom stanju, oslobodila od turske okupacije i tokom prošlog veka uložila ogromna sredstva i stručni potencijal u njihovu obnovu
- zato što Deklaracija Konferencije Ujedinjenih nacija o ljudskim naseljima (načelo 9, Vankuver, 1976. godina) utvrđuje da "Svaka zemlja treba da ima pravo da sa punim suverenitetom bude baštinik sebi svojstvenih kulturnih vrednosti koje su plod cele njene istorije", a to je upravo slučaj sa baštinom Srbije na Kosovu i Metohiji.

Od juna 1999. godine na delu je nastojanje administracije UNMIK-a i Privremenih institucija samouprave da nametnu pojam o "kosovskoj baštini", u nameri da je otuđe od Srbije. Baština, prema ukupnoj praksi u svetu i svim relevantnim međunarodnim konvencijama, pripada narodima ili državama. Teritorije nemaju baštinu. Poznato je da se u Izveštaju UNESCO-a o stanju baštine na Kosovu (2003. godina) nigde ne spominje "baština Kosova", nego uvek "baština na Kosovu".

4.4. Dosadašnji pristup zaštiti, očuvanju i održavanju spomenika kulture na Kosovu i Metohiji obeležile su dve činjenice:

- UNMIK nije obrazovao svoju službu za očuvanje spomenika kulture, na šta je bio obavezan prema čl. 7, stav 2. Konvencije o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Hag, 1954. godina), niti je prihvatio odgovornost za zaštitu dobara "na teritoriji drugih strana ugovornica", u ovom slučaju Srbije, na šta ga je obavezivao član 4. Haške konvencije
- nasuprot toj obavezi UNMIK je, rukovodeći se političkim kriterijumima, nadležnost za zaštitu i čuvanje spomenika kulture preneo u nadležnost Privremenih institucija samouprave, iako je znao da one nemaju stručne reference da obavljaju tu nadležnost, a ničim nisu pokazale brigu da je delotvorno preuzmu.

Na taj način jedinstvena kulturna baština ostala je, više od četiri godine, bez odgovorne službe koja bi se o njoj brinula. Posledice su dramatične. Prepuštena je zubu vremena, što se svuda smatra necivilizacijskim postupkom.

Celokupan period od juna 1999. godine, od kada je započelo vandalsko rušenje i uništavanje spomenika kulture na Kosovu i Metohiji, kao i poslednji događaji od 17 - 19. marta ove godine pokazali su da garancije koje su date nisu delotvorne i da je fizičko obezbeđenje KFOR-a nedovoljno. U svesti rušilaca to su spomenici bez zakonitog čuvara. Samo 17. i 18. marta ove godine srušeno je i oštećeno 35 crkava i manastira, od toga 16 spomenika kulture. Uništavanje je prevazišlo ona iz 1999. godine (posle rata), jer su spaljena dva spomenika (manastir Sv. Arhandžela, grobni hram cara Dušana i jedinstvena gradska

crkva Bogorodica Ljeviška) koja su, u Izveštaju misije UNESCO-a na Kosovu (2003. godina) kategorisana kao spomenici od univerzalne vrednosti (od ukupno šest takvih spomenika na Kosovu i Metohiji).

Ako se ne promeni status ovih spomenika zločin se može ponoviti.

4.5. Poznato je da su spomenici kulture Srbije razmešteni na celoj teritoriji Kosova i Metohije. Ova činjenica nameće dva vida zaštite i očuvanja spomenika kulture.

Jedan je status spomenika kulture unutar teritorije Regiona i drugi izvan teritorije Regiona.

Unutar teritorije Regiona nadležnost *očuvanja spomenika kulture* uvrštena je u nadležnosti autonomije i zaštita i očuvanje spomenika ostvaruje se na osnovu Zakona o spomenicima kulture Srbije.

Izvan teritorije Regiona, spomenici koji su od izuzetnog značaja dobijaju status kulturnih dobara kojima neposredno upravlja Republika Srbija. Ovakav status obezbeđuje primenu čl. 6, aneksa 2. Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244, koji utvrđuje srpskom osoblju "prisustvo na mestima srpske baštine". Treba utvrditi kriterijume po kojima se utvrđuju dobra sa navedenim statusom. To moraju biti dobra od posebnog značaja za istoriju i kulturu Srbije i Srpsku pravoslavnu crkvu, u osnovi podobna da se svrstaju u evropsku baštinu. Na primer, Pečka patrijaršija, Spomenik bitci na Kosovu, grobne zadužbine vladara Nemanjića, najveći grad srednjovekovne srpske države; za Srpsku pravoslavnu crkvu i svi živi manastiri. Razumno je pretpostaviti da se ovi spomenici utvrđuju od strane stručne komisije UNESCO-a na predlog Srbije.

V. ODNOS ORGANA TERITORIJALNE AUTONOMIJE (REGIONA) SA PRIVREMENIM INSTITUCIJAMA SAMOUPRAVE NA KOSOVU I METOHIJI

5.1. Principi na kojima se zasniva ovaj odnos

- princip supsidijarnosti
- princip jednakosti građana u pogledu uživanja i zaštite osnovnih sloboda i prava građana
- princip koordinacije
- princip usklađenosti (harmonizacije)
- princip subordinacije.

Odnos Privremenih institucija samouprave i Regiona trebalo bi normativno urediti tako da se Regionu obezbedi visoki stepen autonomije (suštinska autonomija) u odnosu na Privremene institucije samouprave. To se ostvaruje utvrđivanjem širokog kruga izvornih i prenetih nadležnosti u kojima Region samostalno i autonomno postupa. Time se obezbeđuje puna efikasnost i odgovornost Regiona u vršenju poslova iz njegove nadležnosti. Uvođenjem principa supsidijarnosti i stvaranjem mehanizama za razrešenje eventualnih sukoba nadležnosti organa Regiona i Privremenih institucija samouprave maksimalno se otklanjaju negativne strane višestepenog odlučivanja koje su prisutne u složenim strukturama distribucije vlasti.

U vršenju svojih ovlašćenja i odgovornosti, autonomija Regiona bila bi ograničena univerzalnim principom poštovanja ljudskih prava svih stanovnika Regiona.

Ograničenje prava Regiona zasnivalo bi se i na primeni načela koordinacije tj. usklađivanja rada organa Regiona, kao i na harmonizaciji akata i postupaka uprave Regiona u primeni zakona i drugih opštih akata - putem aktivnosti Regionalnog administratora. Ograničeno bi se primenjivalo i načelo subordinacije - preko mera u postupku nadzora organa Privremenih institucija samouprave nad organima Regiona. Pored toga, značajno ograničenje autonomije Regiona predstavljala bi i mogućnost Privremenih institucija samouprave da neposredno izvršavaju neke opšte propise na teritoriji Regiona kad je to neophodno zbog same prirode tih propisa.

5.2. Sadržaj odnosa

5.2.1. Promena statusa teritorijalne autonomije (Regiona) nije moguća bez saglasnosti najmanje dve trećine od ukupnog broja poslanika u Skupštini Regiona.

5.2.2. U skladu sa principom supsidijarnosti, pored izvornih nadležnosti Regiona, sve nadležnosti koje nisu rezervisane za Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija i za Privremene institucije samouprave spadaju u nadležnost Regiona i opština.

5.2.3. U vršenju svojih nadležnosti organi Regiona ne mogu ograničavati slobode i prava građana utvrđene Ustavnim okvirom.

5.2.4. U slučaju postojanja propisa Regiona i propisa Privremenih institucija samouprave, prednost u primeni ima propis Regiona, a u slučaju sukoba između propisa Regiona i propisa Privremenih institucija samouprave, primenjivaće se propis Regiona do konačne odluke Posebnog veća Vrhovnog suda Kosova i Metohije.

5.2.5. U slučaju sukoba nadležnosti između organa Regiona i Privremenih institucija samouprave, odlučuje Posebno veće Vrhovnog suda Kosova i Metohije.

5.2.6. Izvršno veće Regiona ovlašćeno je da pokrene postupak pred Posebnim većem Vrhovnog suda Kosova i Metohije za utvrđivanje nesaglasnosti akata Privremenih institucija samouprave sa Ustavnim okvirom, kad se njima zadire u nadležnost Regiona.

5.2.7. Propisi Regiona koji se donose u okviru nadležnosti Regiona moraju biti u saglasnosti sa osnovnim aktom, Statutom Regiona. Kontrolu njihove saglasnosti sa osnovnim aktom, Statutom Regiona, vrši Regionalni sud u upravnosudskom postupku.

5.2.8. Propisi Regiona koji se donose radi izvršenja propisa Privremenih institucija samouprave moraju biti u saglasnosti sa opštim propisima i Ustavnim okvirom Privremenih institucija samouprave.

5.2.9. Propise Privremenih institucija samouprave, na teritoriji Regiona, po pravilu izvršavaju odgovarajući organi Regiona.

5.2.10. Organi Privremenih institucija samouprave imaju pravo nadzora nad sprovođenjem propisa Privremenih institucija samouprave od strane organa Regiona. U postupku nadzora organi Privremenih institucija samouprave mogu ukazati na nepravilnosti u postupku sprovođenja akata Privremenih institucija samouprave. Ako i nakon ukazivanja organi Privremenih institucija samouprave ustanove da nepravilnosti nisu otklonjene, oni mogu pokrenuti postupak za poništenje opšteg akta organa Regiona pred Posebnim većem Vrhovnog suda Kosova i Metohije.

5.2.11. Propisi i odluke Privremenih institucija samouprave koje, zbog svoje prirode, neposredno izvršavaju Privremene institucije samouprave na teritoriji Regiona, ne mogu stupiti na snagu ukoliko većina poslaničke delegacije srpske nacionalne zajednice u

Skupštini Kosova i Metohije zahteva posebnu proceduru predviđenu za pitanja koja su od vitalnog interesa za srpsku nacionalnu zajednicu.

5.2.12. Ukoliko se u postupku usaglašavanja ne postigne saglasnost, konačnu odluku donosi poseban panel koga čine predstavnik srpske nacionalne zajednice, predstavnik predlagača i član koga imenuje Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

5.2.13. Regionalna skupština može da predlaže zakone iz nadležnosti Skupštine Kosova i Metohije.

5.2.14. Pre nego što Skupština Kosova i Metohije donese zakon od posebnog značaja za Region, dužna je da pribavi mišljenje Skupštine Regiona.

5.2.15. Skupština Regiona može da stavi apsolutni veto na sporazum međunarodnog karaktera koji postignu Privremene institucije samouprave, kad se on odnosi na pitanja iz nadležnosti Regiona.

5.2.16. Izmene i dopune Ustavnog okvira i zakona Skupštine Kosova i Metohije koje se odnose na regulisanje prava na nepokretnostima koje se nalaze na teritoriji Regiona, ne mogu da stupe na snagu na teritoriji Regiona bez saglasnosti Skupštine Regiona.

5.2.17. Za područje Regiona, Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija imenuje Regionalnog administratora u čijoj nadležnosti je nadzor nad primenom akata Privremenih institucija samouprave, kao i usklađivanje rada uprave Regiona sa Privremenim institucijama samouprave.

5.2.18. Regionalni administrator imenuje se sa liste od pet kandidata koju predlaže Skupština Regiona.

VI. POSTUPAK USTANOVLJENJA SRPSKE AUTONOMNE ZAJEDNICE NA KOSOVU I METOHIJI

6.1. Da bi se ustanovila Srpska autonomna zajednica na Kosovu i Metohiji neophodno je da Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija donese posebnu Rezoluciju. Smisao i osnovni sadržaj takve rezolucije jeste ostvarivanje posebnih prava za srpsku zajednicu kao jedini i hitan način rešavanja pitanja njenog opstanka u Pokrajini i povratka na Kosovo i Metohiju dve trećine Srba (oko 220.000) prognanih u centralnu Srbiju. Iskustvo od gotovo pet godina prisustva civilne i vojne uprave Ujedinjenih nacija govori da su opstanak i povratak mogući samo primenom sličnog mehanizma privremene uprave unutar Kosova i Metohije kakav je tačkom 10. Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 predviđen za celu Pokrajinu "u okviru SR Jugoslavije", a to je model "suštinske autonomije".

Po svojim ciljevima i sadržaju nova Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija ne bi zamenila Rezoluciju 1244, već bi je samo dopunila odredbama kojima se načelno rešava najveći problem na Kosovu i Metohiji danas - zaštita prava srpske nacionalne zajednice.

6.2. Sprovođenje ove Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija izvršilo bi se izradom i usvajanjem Statuta Srpske autonomne zajednice na Kosovu i Metohiji. Statut bi utvrdio Oblasti Regiona. Postupak izrade Statuta zasnivao bi se na postupku izrade Ustavnog okvira za privremenu samoupravu. Jedina razlika sastojala bi se u tome što bi u izradi Predloga Statuta pored predstavnika UNMIK-a, kosmetskih Srba i

Albanaca (tj. sadašnjih Privremenih institucija samouprave) učestvovali i predstavnici Srbije, odnosno Srbije i Crne Gore. Ovo je neophodno radi postizanja opšte saglasnosti oko sporazuma o osnivanju Srpske autonomne zajednice na Kosovu i Metohiji.

Usvojeni tekst Statuta Srpske autonomne zajednice na Kosovu i Metohiji, posle odgovarajućih konsultacija legitimnih predstavnika svih zainteresovanih strana, proglasio bi odgovarajućom uredbom Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

6.3. Sve predviđene proceduralne radnje trebalo bi obaviti što pre kako bi Statut Srpske autonomne zajednice na Kosovu i Metohiji počeo da se primenjuje odmah posle njegovog proglašenja. Usvajanje i primena Statuta dali bi dovoljne garancije celokupnoj srpskoj zajednici na Kosovu i Metohiji, imajući u vidu i njen većinski deo koji se posle progona nalazi u centralnoj Srbiji, da slobodno živi i učestvuje u javnom životu ne samo u oblastima novoosnovanog Regiona nego i na celom Kosovu i Metohiji. Njihovo učešće na izborima za nove organe Regiona znatno bi ih ohrabrilo i za učešće na predstojećim izborima za organe Kosova i Metohije. Ukratko, novo uređenje života srpske zajednice u Pokrajini otvorilo bi novu, mirnodopsku stranicu multietničkog Kosova i Metohije.

Aneks: Status Srba van teritorije obuhvaćene teritorijalnom autonomijom (van Regiona)

Sloboda izražavanja nacionalnog identiteta

Jemči se sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti.

Niko nije dužan da se izjašnjava o svojoj nacionalnoj pripadnosti.

Zabrana diskriminacije

Jemči se ravnopravnost pred zakonom i jednaka zakonska zaštita, bez obzira na nacionalnu pripadnost.

Zabranjuje se bilo kakva diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti.

Mere za obezbeđenje ravnopravnosti

Obaveza je Privremenih institucija samouprave da, gde god je to potrebno, usvajaju odgovarajuće mere za unapređenje pune i efektivne ravnopravnosti između pripadnika različitih nacionalnih zajednica, u svim oblastima ekonomskog, socijalnog, političkog i kulturnog života.

Zabrana nasilne asimilacije

Asimilacija pripadnika nacionalne zajednice protiv njihove volje je zabranjena.

Privremene institucije samouprave dužne su da zaštite pripadnike nacionalne zajednice od svake akcije usmerene ka takvoj asimilaciji.

Razvijanje duha tolerancije

U oblasti obrazovanja, kulture i informisanja Privremene institucije samouprave podstiču duh tolerancije i međukulturnog dijaloga i preduzimaju efikasne mere za unapređenje uzajamnog poštovanja i razumevanja i saradnje među svim ljudima koji žive na Kosovu i Metohiji, bez obzira na njihov etnički, kulturni, jezički ili verski identitet.

Zabrana izazivanja rasne, nacionalne i verske mržnje

Zabranjeno je i kažnjivo svako izazivanje i podsticanje nacionalne, rasne, verske ili druge neravnopravnosti, kao i izazivanje i raspirivanje nacionalne, rasne, verske i druge mržnje i netrpeljivosti.

Pravo na očuvanje posebnosti

Pripadnici nacionalnih zajednica mogu slobodno upotrebljavati svoj jezik i pismo, privatno i javno.

Pripadnik nacionalne zajednice ima pravo da sopstveno ime i prezime koristi na maternjem jeziku uključujući tu i upisivanje ličnog imena u sve javne isprave prema jeziku i pravopisu svoje nacionalne zajednice.

Na teritoriji jedinice opštinske samouprave gde tradicionalno žive pripadnici nacionalnih zajednica njihov jezik i pismo je u ravnopravnoj službenoj upotrebi. Službena upotreba jezika nacionalne zajednice podrazumeva naročito: vođenje sudskog i upravnog

postupka na jeziku nacionalnih zajednica; upotrebu jezika nacionalne zajednice u komunikaciji organa sa javnim ovlašćenjima sa građanima; izdavanje javnih isprava i vođenje službenih evidencija na jezicima nacionalnih zajednica i prihvatanje tih isprava na tim jezicima kao punovažnih; upotreba jezika nacionalnih zajednica na glasačkim listićima i biračkom materijalu, kao i u radu predstavničkih tela.

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo da tradicionalni lokalni nazivi, imena ulica i naselja, kao i topografske oznake budu ispisane i na jeziku tih zajednica.

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo na izražavanje, čuvanje, negovanje, razvijanje, prenošenje i javno ispoljavanje nacionalne i etničke, kulturne, verske i jezičke posebnosti.

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo na odgovarajuću zastupljenost u javnim službama, organima Privremenih institucija samouprave i lokalne samouprave.

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo na vaspitanje i obrazovanje na svom jeziku u javnim ustanovama predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i vaspitanja.

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo na obrazovanje privatnih obrazovanih ustanova na svim nivoima.

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo izbora i upotrebe nacionalnih simbola i znamenja na javnim mestima.

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo na potpuno i nepristrasno informisanje na svom jeziku uključujući pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmenu informacija i ideja, kao i pravo na osnivanje sopstvenih sredstava informisanja.

Pravo na udruživanje

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo na osnivanje prosvetnih i kulturnih organizacija i udruženja, čije je finansiranje dobrovoljno.

Organizacijama i udruženjima pripadnika nacionalnih zajednica se priznaje posebna uloga u ostvarenju prava pripadnika tih zajednica.

Saradnja sa sunarodnicima u regionu i van teritorije Kosova i Metohije

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo da ostvaruju nesmetane veze i da sarađuju sa svojim sunarodnicima koji žive u regionu i van teritorije Kosova i Metohije.

Zabrana narušavanja prava pripadnika nacionalnih zajednica

Zabranjuju se mere koje menjaju odnos stanovništva na područjima naseljenim pripadnicima različitih nacionalnih zajednica i koje otežavaju uživanje i ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih zajednica.

Sudska zaštita prava pripadnika nacionalnih zajednica

Pripadnici nacionalnih zajednica imaju pravo da se obrate sudu radi zaštite svojih prava.

Pošto iscrpe redovne sudske pravne lekove, pripadnik nacionalne zajednice, kada smatra da je neko njegovo pravo povređeno ili uskraćeno, može pokrenuti postupak zaštite svojih prava pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Nacionalni savet nacionalne zajednice

Pripadnici nacionalne zajednice mogu izabrati nacionalne savete radi ostvarivanja prava na samoupravu u oblasti upotrebe jezika i pisma, obrazovanja, informisanja i kulture.

Nacionalni savet predstavlja nacionalnu zajednicu u oblasti službene upotrebe jezika, obrazovanja, informisanja i kulture, učestvuje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih oblasti i osniva ustanove iz ovih oblasti.

Srpska nacionalna zajednica može odlučiti da funkcije njenog nacionalnog saveta obavljaju organi Regiona.

Ombudsman za prava pripadnika nacionalnih zajednica

Nadležnosti Ombudsmana su: da prati poštovanje prava pripadnika nacionalnih zajednica i da se stara o njihovom unapređenju; da prima predstavke lica koja smatraju da su im prava pripadnika nacionalnih zajednica prekršena ili uskraćena i da se obraća Privremenim institucijama samouprave povodom tih predstavki; da priprema predloge propisa radi sprovođenja i unapređenja prava pripadnika nacionalnih zajednica i da ih, u svojstvu ovlašćenog predlagača, podnosi Privremenim institucijama samouprave na usvajanje; da pokreće postupak ocene ustavnosti pred Posebnim većem Vrhovnog suda Kosova i Metohije ako smatra da neki zakon ili opšti akt nije u skladu sa zajemčenim pravima pripadnika nacionalnih zajednica; da pokreće postupak, pred Posebnim većem Vrhovnog suda Kosova i Metohije, kojim bi se utvrdilo da li postoje pojave sistematskog kršenja ili uskraćivanja prava pripadnika nacionalnih zajednica.